

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ УКРАЇНИ В РАМКАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.

Проаналізовано стан розвитку інноваційних процесів в туристичному бізнесі України їх роль та значення для української економіки. Визначено основні проблеми його стратегічного розвитку в зв'язку з інтеграцією до Європейського союзу. Проаналізовано та обґрунтовано відповідні нормативні документи.

Ключові слова та поняття: туристична галузь, інноваційний розвиток, рекреаційна інноваційна система, інвестиційна привабливість, стратегія розвитку, екстенсивний економічний розвиток.

Постановка проблеми. В Україні управління туристичною галуззю здійснюється дуже недосконало. Основними причинами гальмування розвитку туристичної галузі є:

- недостатній рівень інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури;
- відсутність збалансованості, єдності та узгодженості органів, яким підпорядковуються заклади розміщення туристів, санаторно-курортні, оздоровчі та рекреаційні заклади;
- низький рівень сервісу та якості наданих послуг у переважній більшості туристичних закладів;
- відсутність інноваційних проектів та в'ялий хід самих інноваційних процесів в туристичному бізнесі;
- відсутність наукових досліджень з питань розвитку перспективних видів туризму;
- недостатність державної підтримки маркетингових заходів з промоції національного туристичного продукту;
- відсутність єдиної системи державного управління туристичним бізнесом у регіонах;
- складна система оподаткування, невирішеність питань із приватизації землі та захисту приватного капіталу, нестабільність законодавства.

Зі всіх перелічених проблем одною з основних виступає проблема розробки та реалізації інноваційних моделей розвитку туристичних зон, а також більш потужний розвиток інших інноваційних процесів, на ній зупинимось більш детально. В час економічної кризи даний вид діяльності є дуже перспективним, адже інвестування інноваційної діяльності може принести досить швидко віддачу. Окрім того, сьогодні набуває все більшого характеру динаміка вичерпання чинників екстенсивного економічного розвитку, це загострює питання пошуку нових факторів прискорення економічної динаміки, що відповідають сучасному стану розвитку світової економіки. Тому запровадження в Україні інвестиційно-інноваційної моделі економічного зростання стає просто необхідною, а дана модель передбачає зростання та розвиток серед іншого і туристичної галузі, як такої, яка дарує великі перспективи. Економічні реформи, що мали місце в нашій державі не створили необхідних умов для примноження та зміцнення інтелектуального потенціалу українського суспільства, інноваційного розвитку економіки, освоєння нових високих технологій.

Господарський кодекс України (розділ 34, стаття 325) від 11.03.2007 р. наводить наступне тлумачення категорії «інноваційна діяльність»: «Інноваційною діяльністю в сфері господарства є діяльність учасників господарських відносин, яка здійснюється на основі реалізації інвестицій, з ціллю виконання довгострокових науково-технічних програм з довготерміновими термінами окупності витрат та залучення нових науково-технічних ресурсів в виробництво та інші сфери суспільного життя».

Актуальними пріоритетами при розробці інноваційної політики в галузі туристичного бізнесу України є:

- запровадження програмно-цільового підходу до фінансування тих секторів наукової сфери, що зосередили свою увагу на розробці інноваційних моделей розвитку потенційно перспективних туристичних територіально-адміністративних одиниць;
- концентрація зусиль та ресурсів на проведенні фундаментальних досліджень за тими туристичними напрямками, з яких Україна має значний потенціал;
- приведення системи правового захисту інтелектуальної власності у відповідність з міжнародними нормами та стандартами;
- розвиток і впровадження сучасних інформаційних технологій у туристичний бізнес України.

Аналіз останніх досліджень. В ході написання статті авторами було розглянуто та проаналізовано цілу низку досліджень, в яких розглядаються й аналізуються окремі аспекти інноваційного розвитку туристичного бізнесу України. Особливої уваги заслуговують наступні роботи: В.І. Биркович., О.І. Дімова, К.В. Ермілова, С.І. Ковалева, О.А. Ковенська, В.С. Найденов, С.Т. Соколова, О.І. Черниш, А.В. Чечель. Проте питання щодо особливостей та перспектив інноваційного розвитку в туристичному бізнесі та рекреаційній сфері України потребують подальшого дослідження.

Щодо інноваційної діяльності в рекреаційних зонах України, то розробкою такої моделі займається спільна кафедра інноватики Міністерства освіти та науки України та Національної академії наук України. Наукова діяльність зорієнтована на інноваційний розвиток рекреаційних зон України. Спільними зусиллями розроблено концепцію формування національної мережі валеологічних інноваційних структур на зразок рекропарків, рекрополісів та курортполісів шляхом створення їх у Карпатській, Кримській, Північно-Причорноморській, Поліській, Приазовській та інших рекреаційних зонах України. Розроблені теоретико-методологічні та методичні основи організаційного моделювання валеологічних інноваційних структур покладені в основу побудови спеціальної економічної зони „Курортполіс Трускавець”.

Цілі. Основною ціллю даної статті є аналіз проблем, дослідження перспектив інноваційних моделей розвитку туристичного бізнесу, а також визначення закономірностей формування інноваційного розвитку туристичних регіонів України, аналіз впливу на галузь інтеграційних процесів України до ЄС.

Виклад основного матеріалу. Головними структуроутворюючими блоками згаданої вище рекреаційної системи, розробкою якої займаються спільна кафедра інноватики Міністерства освіти та науки України та Національної академії наук України є валеологічний інноваційний центр, центр формування та розвитку трудового потенціалу, підприємства (установи, організації), науково-технічний потенціал та інноваційна інфраструктура. Розглянемо докладніше функції системи, особливості та напрями розвитку (Рис. 1.).

Назва валеологічні інноваційні центри (ВІЦ) походить від валеології – науки про здоров'я. Основу їх організаційної структури управління становить „інноваційний” тип структур, орієнтований на нововведення. Тому діяльність цих центрів повинна бути зорієнтована на постійну розробку, реалізацію і впровадження сучасних наукоємних технологій щодо рекреації, лікування і реабілітації на основі виключно природних профілактичних і відновлюваних засобів.

Ковенська А.О. вважає, що основними завданнями ВІЦ мають бути:

- освоєння базиснорекреаційних ресурсів для формування оздоровчих установ ВІЦ, санаторно-курортних закладів, закладів відпочинку і туризму;
- удосконалення методів і форм збалансованого надання оздоровчих послуг;
- поліпшення забезпечення профілактично-відновлюваними засобами;
- удосконалення матеріально-технічного забезпечення, розвитку матеріальної бази;
- удосконалення системи заходів щодо здорового способу життя, розвитку закладів фізичної культури і спорту;
- удосконалення структури організації й управління ВІЦ;
- розширення науково-дослідницької діяльності з питань профілактики, збереження та відновлення здоров'я населення.

Формування та функціонування рекреаційної інноваційної системи неможливе без інноваційної інфраструктури, яка забезпечує інноваційну сферу всіма видами послуг, а також взаємодію елементів інноваційного процесу, сприяє дифузії інновацій в усій сфері економіки.

В Україні елементи інноваційної інфраструктури розвинені неоднаково. Практично відсутні такі елементи, як біржі (ярмарки) науково-технічних розробок, інноваційних проектів і науково-технічних інновацій, вкрай слабо розвиваються венчурний капітал, страхування інноваційних ризиків і т.п.

Відповідно до потреб рекреаційної зони її інноваційна інфраструктура повинна обов'язково складатися з таких елементів:

- центрів маркетингових досліджень;
- венчурних фондів;
- технопаркових структур;
- промислово-фінансових груп;
- консалтингових фірм;
- лізингових та страхових компаній;
- центрів моніторингу інноваційної діяльності;
- бізнес – інкубаторів.

Збільшення кількості об'єктів інфраструктури інноваційної підприємницької діяльності є важливим напрямом вирішення не лише проблеми ресурсного забезпечення малого інноваційного підприємництва, а й формування та розвитку трудового потенціалу. Тому особливого значення набувають заходи щодо стимулювання цих процесів. Реалізація таких заходів вже дала певні позитивні результати: так, за 2001-2005рр. в 2,2 рази зросла кількість об'єктів загальної інфраструктури підприємницької діяльності, майже у 2 рази – бізнес-центрів, інформаційно-консультативних і небанківських фінансово-кредитних установ, інвестиційних фондів і компаній і у 1,5 рази – регіональних об'єднань підприємств. Однак, всупереч поширеному положенню щодо пріоритетної підтримки інноваційних проектів практична діяльність переважної більшості об'єктів загальної інфраструктури спрямована на обслуговування потреб традиційного підприємництва. Сфера об'єктів специфічної інфраструктури інноваційної діяльності не демонструє високих темпів розвитку.

Так, протягом 2002-2005 рр. не зазнали помітних змін кількість і капіталізація венчурних фондів, які діють на території України, а приріст кількості технопарків та інноваційних центрів відбувається вкрай повільно.

Створення організаційних формувань інноваційного типу в Україні, зокрема, курортполісів, рекрополісів, рекропарків та інноваційних структур інших типів з правами спеціальних економічних зон і території пріоритетного розвитку, у відповідності з чинним законодавством, об'єктивно обумовлюється великою національною потребою в створенні більш ефективних умов для оздоровлення людей за рахунок наявності унікальних природно-ресурсних можливостей країни. Такі новоутворення інноваційного типу передбачають перехід на сучасні методи управління та нові технології рекреації і лікування, відкриття нових можливостей для залучення вітчизняних та закордонних інвестицій, входу в світову мережу курортних охоронно-оздоровчих закладів і, відповідно, здобуття статусу оздоровниць міжнародного рівня. Це обумовлює зміну існуючої форми управління на більш просту, гнучку та здатну до адаптації за будь-яких коливань в зовнішньому ринковому середовищі [1].

Державна служба туризму і курортів приділяє велику увагу розвитку співробітництва з Європейським Союзом (ЄС) з огляду на можливості просування національного туристичного продукту на європейському ринку, залучення до інформаційного простору, передового досвіду організації туристичної діяльності, посилення євроінтеграційних процесів у нашій державі. Адже за своїм туристично-рекреаційним потенціалом Україна має всі можливості стати одним з провідних європейських туристичних центрів.

Основними з переваг, що отримує Україна від членства в ЄС є : отримання вільного пересування людей, капіталу, товарів та послуг. Розвиток співпраці з ЄС відбувається згідно з програмою імплементації Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС, Указом Президента України від 11.06.1999 р. № 615/98 "Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу" та від 14.09.2000 р. № 1072/2000 "Про Програму інтеграції України до Європейського союзу", рішеннями Саммітів Україна-ЄС, розпорядженнями Кабінету Міністрів України від 28.06.2003 р. № 382-р "Про першочергові заходи з виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) і удосконалення інституційного забезпечення діяльності органів виконавчої влади у сфері європейської інтеграції" та від 4.03.2004 р. № 111-р "Про заходи щодо реалізації пріоритетних положень Програми інтеграції України до Європейського Союзу в 2004 році", іншими дорученнями Глави української держави, розпорядженнями та дорученнями Уряду України, що стосуються співробітництва України з ЄС, рекомендаціями міністерства закордонних справ України, актами міжнародного права.

Членство в ЄС відкриває великі можливості використання організаційно-фінансових механізмів цього органу для підвищення економічної ефективності національної туристичної галузі. Для удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази сфери туризму, розробки відповідних стандартів, систем класифікації та сертифікації готелів та інших закладів розміщення в Україні вивчається відповідний міжнародний досвід, а також існуюча законодавча база ряду країн ЄС.

Інновації в туристичному бізнесі України мають бути пристосовані для ринку і продажу. Якнайкраще використання інновацій у туристичному секторі не тільки вимагає відповідних зусиль від самих турфірм, але й потребує середовища підтримки з боку держави, включаючи ефективне функціонування конкурентноспроможного внутрішнього туристичного ринку.

Потрібно на державному рівні усвідомити нагальну потребу в розробці і впровадженні ринкових стимулів для інвестування розвитку передових технологій саме в туристичному просторі України, перейняття світового досвіду, в тому числі членів ЄС. Особливої гостроти на нашу думку сьогодні набула потреба розвитку в Україні європейських програм, таких як EUREKA (це Європейська програма, покликана сприяти просуванню на ринок науково-технічних розробок в усіх сферах новітніх технологій, посиленню конкурентноспроможності європейської промисловості на європейському і світовому ринках, розробці виробів, технологічних процесів та послуг високої якості, розвитку міжнародного співробітництва, якомога ширшому залученню промислових та дослідних установ для виконання спільних розробок, зростанню продуктивності праці), COST (дана програма основному підтримує проведення конференцій і семінарів, короткотермінові наукові дослідження, молодих вчених і таким чином розвиває механізм координації національних дослідницьких проектів в Європі), 7 Рамкова програма (є когерентною й інтегрованою відповіддю на цілі поновленої Лісабонської стратегії. Бюджет програми, що буде діяти з 2007 по 2013 рр., складає приблизно 3,6 млрд євро. Це репрезентує 60-процентне збільшення в 2013 р. щорічних витрат на акції, що стосуються конкурентноспроможності та інновацій, порівняно з 2006 р.) та інші, обумовлена насамперед намірами України приєднатися до Європейського Союзу, а також бажанням підтвердити реальними діями співпрацю України з іншими партнерами у європейських програмах.

Участь українських дослідників в європейських програмах можливо сприятиме перенесенню досвіду організації цих програм на наші терени. Наведемо один з прикладів. Європейська спільнота намагається побудувати струнку та логічну наукову структуру, що дістала назву європейського наукового простору (European Research Area). Ця структура об'єднує в собі національні та міждержавні наукові програми. Створення подібного до європейського українського наукового простору, який звів би до купи академічну

та вузівську науку, надасть можливість об'єднати зусилля вчених як у реалізації дослідницьких програм, так і у підготовці наукових та технологічних кадрів. Крім того, це дозволить в значній мірі уникнути дублювання тематики наукових досліджень та пов'язаного з ним розпорошення і без цього незначних коштів, які виділяються на науку в нашій країні.

На жаль, участь наших учених та спеціалістів у Рамкових програмах обмежують два основні чинники. Насамперед це, безумовно, відсутність фінансового внеску України у бюджет Рамкової програми, але для цього зовсім не потрібно бути членом Євросоюзу. Наприклад, Ізраїль, не-член ЄС, такий внесок сплачує, що забезпечує йому можливість повного доступу до фінансування участі своїх вчених у Рамкових програмах.

По-друге, це хронічний брак поінформованості вітчизняних учених про правила подачі пропозицій, тематику, форми реалізації проектів та ін., а часто і про саме існування програми.

Не можна також не відзначити активність Центру інтелектуальної власності і передачі технологій Президії НАН України у розповсюдженні інформації про Рамкову програму та практичному залученні учених Національної Академії наук України. Про користь такої інформаційної діяльності можуть свідчити певні підсумки участі українських науковців у деяких проектах.

Висновки. Отже, основними пріоритетами інноваційної політики туристичного бізнесу України мають стати розвиток матеріально-технічної бази, створення максимально сприятливих умов для залучення іноземних і вітчизняних інвестиційних та кредитних коштів на реалізацію інноваційних проектів, перехід до застосування міжнародних інформаційних та технологічних стандартів у туристичному бізнесі. На сьогоднішній день можна охарактеризувати дві основні причини, що уповільнюють інноваційний розвиток України – відсутність в Україні реального розуміння ринку і ринкових відносин, а також досвіду роботи в ринковому оточенні. Можна назвати й інші причини: недостатнє державне фінансування проектів, зайвий контроль з боку фінансових організацій (неможливо планувати відрядження, покупку устаткування і матеріалів і ін. відповідно до потреб виконання проекту), довгий розгляд проектів, відсутність відповідних законів для підтримки науково-технічних розробок та ін.

Наявність цих і багатьох інших причин породила несприятливий клімат для впровадження і використання українських розробок, включаючи і винаходи. Наприклад, в Америці з 10 захищених дисертацій 9 ініціюють створення малих наукових підприємств, що виводять на ринок результати, отримані при виконанні дисертаційної роботи. У Європі цей показник складає 1:10. А в Україні? Статистичні дані по цьому питанню відсутні, але експертні оцінки дають співвідношення близько 1:100. І це не тому, що немає чого впроваджувати. В Україні вчений практично не може створити мале підприємство під майбутній економічний результат і фінансовий успіх. Він має наперед сплатити податки з неодержаного ще прибутку. Ні, не прямі податки, а непрямі. А мають бути тільки прямі податки: заробив – заплатив. Відсутність взаємної довіри між владою і розробниками призводить до даної ситуації. Саме держава повинна піклуватися про створення такої довіри шляхом проведення правильної фінансової і податкової політики [2].

Список літератури:

1. http://tourlib.net/statti_ukr/kovenska.htm
2. Програми та інструменти інноваційного розвитку економіки Європейського Союзу. Українські проєкції. = Programmes and Instruments of the EU's economy innovation development. Ukrainian Projections : Міжнар. конф., Київ, листоп. 2006 / Редкол.: Смертенко П.С., Коломієць О.В., Кінько Т.А. та інш. - року, К.: ФО-П Т.А.Кінько, 2006, 64 с.
3. Закон України "Про інноваційну діяльність" № 40-IV від 04.07.2002 р.
4. Стратегія економічного і соціального розвитку України на 2004-2015 рр. «Шляхом європейської інтеграції» №372/2001 –рп від 21.12.2001 р. та №385/2002 –рп від 8.11.2002р.
5. Господарський кодекс України від 11.03.2007р.

Bilous S. V.

The Ivan Franko National University

PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF INNOVATIVE PROCESSES IN TOURIST BUSINESS OF UKRAINE WITHIN THE FRAMEWORK OF INTEGRATION TO EUROPEAN UNION.

Development of innovative processes status is analysed in turistichnmu business of Ukraine their role and value for the Ukrainian economy. Certainly basic problems of his strategic development in connection with integration to the European union. It is analysed and обґрунтовано the proper normative documents.

Keywords and concepts: tourist industry, innovative development, rekreatsiyna innovative system, investment attractiveness, strategy of development, extensive economic development.